

fecta justitia mereri & Deo satisfacere pro hominibus ; & continet sacramenta quae habent vim causandi gratiam , & sunt veluti vasa illam continentia , habet vim justificandi ex proprijs ; secū lex vetus , cum utroque caruerit. Unde D.Thomas h̄c quæst. 107. artic.1. ad 2. & D. Augustinus pluribus in locis affirmant , illos qui in veteri testamento fuerunt Deo accepti per fidem , secundūm hoc ad novum testamentum pertinuisse , non enim justificabantur , nisi per fidem Christi , qui est author novi testamenti , juxta illud 1.ad Corinth. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra ; petra autem erat Christus.

Hinc intelliges legem veterem rectè speculo comparari , quod maculas quidem ostendit , sed non afferit ; legem verò novam aqua , quae non solum sordes valet ostendere , sed & abstergere : unde Ezechiel. 25. Dominus fidelibus nova legis pollicetur : *Effundam super vos aquam mandam , & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.*

7. Tertium discrimen consistit in eo quod vetus testamentum fuit timoris , novum est amoris ; fuit enim illud servorum , quorum est timor erga Dominum , istud filiorum , quorum est amor erga patrem. Unde Augustinus lib. adversus Admantium cap. 17. *Hac est brevissima & apertissima differentia diorum testamentorum , timor & amor.* Sicut ergo timor prior est amore , sic testamentum verus prius fuit novo ; & sicut timor locum præparat charitati , cum autem cœperit charitas habitare , pellitur timor qui ei præparavit locum : ita testamentum verus præparavit locum testamento novo , quo adveniente , abrogatum fuit.

8. Ex hoc sequitur quartum discrimen , in veteri enim testamento , mysteria fidei , præsertim Trinitatis & Incarnationis , erant obscurè & imperfectè cognita , in novo clare & expressè sunt revelata : quia nimur servī non tam perfectè sciunt confilia & secreta patrisfamilias , quam filii. Unde Christus Joan. 14. Discipulis dicebat : *Jam non dicam vos servos , quia servus nescit quid faciat dominus eis.* Hanc differentiam indicavit Augustinus , cum dixit vetus testamentum esse occultationem novi , & novum esse revelationem veteris , & propter hoc Moysēm , cum loqueretur ad populum , faciem velasse , Christum verò nobis revelata facie locutum esse , ut ait Apostolus 2. ad Corinth. 3.

Ex hoc intelliges , quod sicut hemispherium eō magis clarescit , quō magis ei sol appropinquat ; ita status veteris legis , secundūm majorem ad

Christum & Evangelium propinquitatē majorē cognitionis divinorum mysteriorum claritatem & illustrationem accepit , & ut loquitur Gregorius Papa homil. 16. super Ezechiēlem : *Secundūm incrementa temporum , crevit scientia Sanctorum Patrum , & quanto viciniores adventui Salvatoris fuerunt , sacramenta salutis pleniū perceperunt.*

9. Quintum discrimen inter novum & vetus testamentum consistit in eo quod novum cœli fores aperuit , quas vetus aperire non potuit , ut declarat Apostolus ad Hebræos 9. his verbis : *In seconde tabernaculo semel in anno solus Pontifex introbat , non sine sanguine , quem offerret pro sua & populi ignorantia : hoc significante Spiritu Sancto , nondum propalatum esse sanctorum viam , adhuc priore tabernaculo habente statum.* Hoc est : in Sancta Sanctorum , quae templi pars erat intima , & ceteris præstantior , solus Pontifex semel in anno introbat , ceteri verò sacerdotes eo ingressu prohibebantur : quia occlusione intimi adyti , & partis templi præcellentioris , adumbrabat Spiritus Sanctus , viam in cœlum fuisse occlusam , quandiu vetus testamentum ratum fuit. Novi autem testamenti author Christus , primus omnium cœlum penetrauit , cœlestemque viam ac fores aperuit. Quam ob causam duodecim portas cœli patentes vidit Joannes Apocal. 21. porta (inquit) ejus non claudentur. *Ab Oriente portæ tres , ab Aquiloni portæ tres , ab Austro portæ tres , & ab Occasu portæ tres.* Versus omnes cœli plagas portæ patent , quia totius orbis habitatoribus patent , non veteris , sed novi beneficio testamenti.

Demum , omisſis pluribus alijs inter veterem & novam legem differentijs , hæc præcipua & veluti capitale est , quod lex vetus fuit umbra & figura novæ , nova autem veteris perfectio & complementum. Unde Hieronymus lib. 1. adversus Pelagianos capit. 9. *In lege promittitur , in Evangelio impletur : ibi initia , hic perfectio est ; in illa operum fundamenta jacuntur , hic fidei & gratie culmen imponitur.* Et Bernardus homil. 1. super Missus est , docet quod sicut fructus tam seminis quam florū finis & complementum est ; ita Christus finis fuit , perfectio , & complementum veteris legis. Alia similitudine utitur Chrysostomus (vel ut alij volunt Victor Antiochenus) expōens illud quod habetur Marci 4. *Vt̄ terra fructificat primum herbam , deinde spicam , deinde plenum frumentum in spica.* Subdit enim : *Primum herbam fructificat in lege natura , postmodum spicas in lege Moysi , postea plenum frumentum in Evangelio.*

TRACTA

TRACTATUS VII.

DE GRATIA.



GVM juxta Augustinum lex data fuerit , ut gratia quæreretur , gratia verò , ut lex adimpleretur , non incongrue tractationi de legibus , tractatum de gratia subiungimus , in quo prius de ejus necessitate agemus , deinde varia ejus divisiones breviter explicabimus ; postea differemus de gratia habituali , quae est præcipua & nobilissima species gratiae ; ejusque essentiam , proprietates , caulas , & effectus exponemus.

1. Sed priusquam de illis agamus , duo breviter h̄ic præmittenda sunt. Primum est , nomine gratiae significari dona gratis & liberaliter à Deo collata ; unde cum hujusmodi dona triplicis generis sint , triplex etiam est gratiae acceptio & significatio : una larga & impropria , quae comprehendit quodcumque beneficium à Deo nobis gratis & liberaliter concessum ; sive ad naturam pertinet , sive supra naturam sit : unde Patres sexta Synodi actione 11. in epistola ad Sophronium , Angelorum immortalitatem , licet ipsi connaturalē , nomine gratiae afficiunt ; & Augustinus epistol. 95. & 105. observat rerum creationem & conservationem , gratiam vocari posse , quia gratis & liberaliter à Deo conceditur. Hanc gratiam non negavit Pelagius , immo Patres Concilij Palestini fellit , concedens necessitatem gratiae ad opera salutaria , sed gratiae nomine dolosè beneficium creationis , seu liberum arbitrium , gratis à Deo nobis concessum , intelligens . ut testatur Augustinus serm. 11. de verbis Apostoli cap. 7. ubi de Pelagianis ait : *Disputantes contra gratiam pro libero arbitrio , fecerunt auribus piis & catholicis offendit ; cuperunt horri , cuperunt ut certa perniciē deritari , caput de illis dici quod contra gratiam disputarent , & invenerunt ad relevandam istam invidiam tale commentum : non inquit , contra gratiam Dei disputo , unde probes ? eo ipso , inquit , non contra gratiam Dei disputo , quod liberum arbitrium defendo.* Videat acumen , sed vitrum ; lucet quasi vanitate , sed frangitur veritate. Alia acceptio gratiae est magis propria , & non se extendit ad quodcumque donum , in creatione gratis & liberaliter à Deo concessum , sed dumtaxat ad dona aliqua naturalia , omnino indebita , quale in statu naturæ integræ fuit donum integratitatis , & cuiusmodi sunt in statu naturæ lapsæ auxilia quadam intra ordinem naturæ specialia , quæ dantur ad aliqua opera difficilia & heroica ordinis naturalis exercenda , ut infra patet. Tertia demum est maximè propria , & significat solum dona & beneficia , supra totum naturæ debitum , nobis per Christum exhibita , in ordine ad nostram salutem ; & hæc est propria & theologica gratiae consideratio , de qua in hoc Tractatu præcipue acturi sumus , quamvis de gratia secundo modo accepta mentionem interdum facturi sumus.

2. Secundò explicandum est , quā ratione D.Thomas h̄c quæst. 109. in titulo , gratiam *principium exterius humanorum actuum* appellat ; cum enim gratia , tum habitualis , tum actualis , intinse-

Pars II.

cè animæ , vel potentij ejus inhærent , videtur quod eam appellare non debuerit principium extrinsecum actuum humanorum. Unde aliqui dicunt titulum esse mendosum , & aliter esse legendum , scilicet de exteriori principio humanorum actuum , nempto de Deo , quatenus per gratiam nos moveat. Sed melius responderet , S. Doctorum appellare gratiam *principium exterius humanorum actuum* , non inhærente , sed egressivè ; quia licet ponat aliquid in anima , vel per modum habitus , ut gratia sanctificans , vel per modum motionis , ut gratia auxilians , illud tamen ex intraneis naturæ non dimanat , sed ab exteriori principio Deo scilicet , ut operante supra totam naturæ exigentiam , procedit. Sicut lapis dicitur moveri à principio extrinseco , quia licet impulsus illi inhæreat , tamen à principio exteriori causatur. Itaque Deus interdum agens extrinsecum , interdum agens intrinsecum , respectu voluntaris , appellatur à D.Thoma. Dicitur agens extrinsecum , quantum ad esse ipsum voluntatis , cum qua non identificatur. Appellatur verò agens intrinsecum respectu illius , propter multa. Primum quia intimè in illa est , non autem alia agentia. Secundò quia ad solum Deum habet voluntas creata essentialē & intrinsecam subordinationem , tam in esse quam in operari. Tertiò quia intrinsecè & essentialiter est necessaria divina influentia , ut creata voluntas aliquid operetur. Quartò quia solus Deus intra ipsam voluntatem potest operari , immutando illam , ut sèpè docet D.Thomas , præfertim quæst. 22. de verit. art. 9. & 3. contra Géntes cap. 88. Quintò , & ultimò , quia ut rectè à Theologis dicitur , intimior Deus est nostræ voluntati , quam illa sit intima sibi ipsi.

CAPUT I.

De necessitate gratiae ad cognitionem veri.

3. Cum veritates aliæ sint naturales , aliæ supernaturales , ut necessitas gratiae in ordine ad cognitionem veri clarius elucescat , de utrīque hic agendum est ; & primum quidem de cognitione veritatum naturalium , id est quæ ex primis principijs per evidentem consequentiam possunt deduci , & ex sensibilibus cognosci ; postea verò de cognitione veritatum supernaturalium , quæ nullam habent cum principijs naturalibus connectionem , & omnia sensibilia ac naturalia transcedunt ; quales sunt mysteria nostræ fidei , & veritates à Deo revelatae.

§. I.

Homo sine auxilio Dei speciali, & cum solo generali concursu, potest plures, imò & singulas divisiæ veritates naturales cognoscere, non tamen omnes collectivæ.

4. Prima pars est contra Valsquem, quem ex nostris novissimè fecutus est P. Vincentius Contensonius tomo 5. dist. 2. cap. 1. Est tamen D. Thomas h̄c quæst. 109. art. 1. ubi sic ait: *Ad cognitionem cuiuscumque veri homo indiget auxilio divino, ut intellectus à Deo moveatur ad suum actum, non autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus, nova illustratione superaddita naturali illustratio- ni, sed in quibusdam quo excedunt naturalem cogni- tionem.*

5. Respondent Adversarij, D. Thomam his verbis solum excludere necessitatem novæ illustrationis superadditæ lumini naturali intellectus humani, non tamen necessitatem auxilij Dei specialis, distincti à generali ejus concursu.

Sed contra: Licit D. Thomas loco citato assert hominem indigere auxilio Dei ad cognitionem cuiuscumque veritatis, nomine tamen auxilij divini, non intelligit dominum speciale gratia actualis, sed generalem dunt a xat concursum primæ causæ cum omnibus causis secundis; loquitur enim de auxilio Dei communis intellectui, & coeteris agentibus creatis, ut constat manifestè ex eo quod immediatè ante verba citata comparet intellectum humanum cum alijs agentibus creatis, quantum ad indigentiam auxilij divini, quod appellat *motionem ad agendum*: auxilium autem Dei, commune intellectui, & alijs causis secundis, non est speciale, sed generale, ut constat: Afferit ergo S. Doctor, intellectum hominis, cum solo concursu Dei generali, absque dono speciali gratiae, etiam actualis, & naturalis ordinis, aliquas veritates naturales posse cognoscere.

Confirmatur: D. Thomas ait quod *ad cognitionem cuiuscumque veri indiget homo auxilio divino*: Sed homo non indiget auxilio speciali gratiae, etiam actualis, & naturalis ordinis ad cognitionem cuiuscumque veri ordinis naturalis, v.g. ad cognitionem primorum principiorum, quam habet à natura insitam, ut de se patet: Ergo D. Thomas non loquitur de speciali Dei auxilio, sed solum de concursu & auxilio generali.

Confirmatur amplius ex alio ejusdem S. Doctoris testimonio, desumpro ex 2. sent. dist. 28. quæst. 1. art. 5. in argumento sed contra, in quo sic concludit: *Ergo intellectus sine omni gratia superaddita, veri cognitionem habere potest*. Ubi per verba illa, *sine omni gratia*, excludit necessitatem cuiuscumque gratiae, sive habitualis, sive actualis; sive ordinis naturalis, sive supernaturalis, ad cognoscendas veritates naturales. Unde 1. p. quæst. 93. art. 3. sic ait: *Omnia illa quæ virtualiter existunt in primis principiis per se notis, naturaliter homines cognoscere possunt*.

6. Potest insuper eadem pars probari hac ratione quam idem S. Doctor loco citato insinuat: Quælibet creatura potest, cum solo generali Dei concursu, actus sibi connaturales & proportionatos elicere, ut sol illuminare, ignis calcifacere, visus colores, & auditus sonos percipere: Ergo similius intellectus, cum eodem concursu, & sine auxilio Dei speciali, potest cognoscere veritates naturales, quæ ex primis principiis per evidentem consequentiam possunt deduci, & ex sensibilibus cog-

nosci, cùm naturaliter habeat (inquit S. Doctor) intelligibile lumen quod est de se sufficiens ad aliqua intelligibilia cognoscenda, ad ea scilicet in quorum notitiam per sensibilia possumus devenire. Alioquin (ut ait idem Doctor Angelicus in 2. dist. 28. qu. i. artic. 5.) *Natura humana aliis imperfectior est, qua non sibi sufficeret in naturalibus operationibus, & intellectus esset deterioris conditionis, quam alia formæ, & potentiae naturales, cùm tamen sit illis perfectior & activior, utpote immaterialior.*

7. Responder Contensonius supra citatus, duplex inter intellectum & ceteras formas & potentias naturales discrimen reperiri. Primum est, quod ceteræ formæ & potentiae naturales, non sunt ulla vulnere sauciata, sicut intellectus per peccatum originale manet vulnere ignorantiae laetus. Secundum, quod alia formæ & potentiae, non sunt indifferentes, sed determinatae ad sua objecta; intellectus vero ad verum & falsum indifferens est; unde quod determinetur ad verum potius quam ad falsum, indiget auxilio Dei, intra ordinem naturalem speciali.

Sed contra primò: Etsi per peccatum originale lumen naturale intellectus nostri fuerit laetus, sive attenuatum, non tamen fuit totaliter extinctum, ut de fide certum est: Ergo cum solo generali Dei concursu plures veritates naturales, saltē ex facilitoribus & per se notis, vel quæ ex primis principiis per evidentem consequentiam possunt, deduci, cognoscere potest. Pater Consequentia, nam lumen attenuatum, etsi non intensè, potest tamen lucere; & homo ex igitur potest aliquos passus elicer, etsi non sicut homo sanus: item potentia visiva, quantumcumque laeta & debilitata, dummodo non sit totaliter extinta, potest absque speciali Dei auxilio, plura objecta videre, ea præsertim quæ maximè visibilia sunt.

Confirmatur: Voluntas hominis magis est laeta per peccatum originale, quam ejus intellectus; magisque indifferens ad bonum & malum, quam ille ad verum & falsum; & tamen, non obstante hac plaga & indifferencia, voluntas humana in statu naturæ lapsa potest sine gratia, seu auxilio Dei speciali, elicere plures actus honestos & moraliter bonos, ut colere parentes, succurrere egenis &c. ut capite sequenti contra prædictum Authorem ostendemus: Ergo à fortiori intellectus, non obstante vulnere ignorantiae, per peccatum originale inflicto, & indifferentiæ quam habet ad verum & falsum, cum solo generali Dei concursu, plures veritates naturales cognoscere potest.

Addo quod, sicut voluntas, ex sua naturali inclinatione propensa est in bonum honestum, ita intellectus naturaliter inclinatur in verum sibi proportionatum; unde falsitas est contra ejus naturam, sicut peccatum dicitur esse contra naturam inclinationem hominis: Ergo sicut voluntas ratione propensionis naturalis quam habet ad bonum honestum, potest naturaliter, & secluso speciali Dei auxilio, plures actus honestos & moraliter bonos elicere, ita & intellectus plures veritates naturales cognoscere.

8. Quod vero singulas cognoscere possit, hac ratione suadetur: Maxima & difficillima veritatem naturalium cognitione est illa quæ habetur de Deo ex effectibus naturalibus, utpote quæ sit de objecto maximè immateriali, & à sensibus remoto: Sed in statu naturæ lapsæ potest divinitas naturaliter ex creaturis ab homine cognosci, ut constat ex illo ad Roman. 1. *Invisibilia Dei per ea quæ facta*

§. II.

Solvuntur objectus.

12. Objicies primò contra primam partem assertions. SS. Patres interdum afferunt, omnem nostram cognitionem descendere à Patre lumen, omne verum, à quo cumque dicatur, esse à Spiritu Sancto: Ergo censent neminem, sine speciali Dei gratia, posse ullam veritatem cognoscere. Unde Deum orabant ad illam obtinendam, ut constat de S. Thoma, qui hanc precandi formam studiis suis praemittere solebat: *Creator ineffabilis, qui verus fons luminis & sapientia diceris, in fundo super intellectus mei tenebras radum tuae claritatis, duplum à me removens privationem, & tenebras, peccatum scilicet & ignorantiam &c.*

Respondeo vel SS. Patres loqui de cognitione aliquo modo supernaturali, & ad salutem conducente, quam fatemur non haberi sine gratia; vel solum indicare scientiam & cognitionem veritatum naturalium, manare à Deo ut auctore naturæ, & per concursum generalem, intellectum movente ad verum intelligendum, ut exponit S. Thomas quæst. 24. de verit. art. 14. in resp. ad argumentum sed contra, & h̄c art. 1. ad 1. his verbis: *Ad primum dicendum quod omne verum à quo cumque dicatur est à Spiritu Sancto, sicut infundente naturale lumen, & movente ad intelligendum & loquendum veritatem, non sicut ab inhabitante per gratiam.*

Ad illud quod subditur de oratione, dicendum est, quod D. Thomas, & alij sancti, vel postulabant à Deo in oratione notitiam veritatum supernaturalium, vel remotionem impedimentorum, ad hoc ut pleniū, clarius, ac facilius cognoscerent veritates naturales. Addo nos posse pro veri assūctione orare, quando illa haberet aliquid fallibilitatis & contingencie, sicut ob eandem rationem oramus pro pluvia & serenitate obtinenda. De quo fusius capite sequenti.

13. Objicies secundò contra secundam partem: Voluntas ratione vulneris per peccatum originale contrahi, impotens moraliter mansit ad aliqua opera moraliter bona ordinis naturalis, v.g. ad diligendum Deum ut auctorem naturæ, vel ad superandam gravem tentacionem contra præcepta naturalia; unde non potest talia opera, sine gratia, seu speciali auxilio ordinis naturalis exercere, ut infra patet: Ergo similiter intellectus, ob vulnus ignorantiae, nisi simili auxilio roboretur, non potest singulas veritates naturales cognoscere.

Respondeo, concessu Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, quia etsi utraque potentia per peccatum vulnerata remainerit, diversimodo tamen; intellectus enim non fuit vulneratus circa prima principia, ex quibus ad conclusiones cognoscendas procedit; sed solum in extrinsecis quæ intellectu deserviunt, puta quia sensus externi fuerunt debilitati, vita abbreviata, & plures necessitates ad illam debitè conservandam contraximus. Voluntas autem vulnerata fuit erga finem, qui est principium in operabilibus, quatenus per culpam originalem à fine ultimo mansit aversa; unde non mirum quod debilitata intrinsecè in principio recte operandi, à quo omnis ejus motio incipit, non possit aliqua opera moraliter bona ordinis naturalis, ob illorum difficultatem, sine auxilio speciali, exercere, benè tamen intellectus singulas veritates naturales cognoscere.